

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2020 - Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ – 17 ΙΟΥΝΙΟΥ 2020

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ [ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ]

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ: ΒΕΒΑ ΚΑΛΛΙΟΠΗ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΘΕΟΧΑΡΗ ΘΕΟΔΟΣΙΑ, ΚΟΛΙΑΛΗΣ ΘΑΝΟΣ, ΜΑΤΖΟΡΑΚΗ ΣΠΑΡΤΗ, ΜΗΛΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, ΠΑΤΣΟΥΡΑ ΣΟΦΙΑ, ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΥ ΒΙΟΛΕΤΤΑ, ΣΙΧΛΙΜΙΡΗ ΣΤΑΣΙΝΗ

A1.α.

1. Λάθος («ή δέ τοῦ φρονῆσαι παντός μᾶλλον θειοτέρου τινος τυγχάνει)

2. Λάθος («ὑπό δέ τῆς περιαγωγῆς χρήσιμόν τε καί ὠφέλιμον καί ἄχρηστον αὖ καί βλαβερόν γίνεται)

3. Σωστό (ἔως ἄν εἰς τό ὄν καί τοῦ ὄντος τό φανότατον δυνατή γένηται ἀνασχέσθαι θεωμένη / τούτου τοίνυν ἦν δ' ἐγώ αὐτοῦ τέχνη ἄν εἴη τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾶστα τε καί ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται).

A1. β. 1. Η αντωνυμία σφεῖς αναφέρεται στο «(τινες) ἐπαγγελομένοι».

2. Η αντωνυμία ᾧ αναφέρεται στη λέξη «ὄργανον»

B.1. Σε αντίθεση με τους σοφιστές, ο φιλόσοφος υποστηρίζει ότι η γνώση και το ὄργανο με το οποίο την αποκτάμε ενυπάρχουν σε κάθε άνθρωπο (σημαίνει ταύτην ... καταμανθάνει ἕκαστος). Προκειμένου όμως να ανακληθεί η γνώση θα πρέπει να στραφεί η ψυχή από το «γίγνεσθαι» (ο κόσμος όπως τον αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας) στο «εἶναι» (ο κόσμος που αντιλαμβανόμαστε με τη νόησή μας, η ουσία των ὄντων) και στο φωτεινότερο «ὄν» (φανότατον τοῦ ὄντος) που είναι το Αγαθό. Χαρακτηριστική είναι εδώ και η χρήση της μετοχής τό ὄν. Θα κατανοήσουμε καλύτερα αυτήν την ουσιαστικοποιημένη μετοχή του εἰμί, αν σκεφτούμε ότι αποδίδει την υπαρκτική σημασία του ρήματος. Το ὄν είναι το υπαρκτό. Η αναζήτηση του αληθινά υπαρκτού αποτέλεσε ἐξ ἀρχῆς για τη φιλοσοφία μέγα ἐρώτημα, το λεγόμενο οντολογικό ἐρώτημα: τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν (Αριστοτέλης, Μετὰ τὰ φυσικά 1028b2-4). Αυτό που υπάρχει πραγματικά είναι μόνο οι Ἰδέες, ὄχι τα αισθητά. Επομένως, η κατάκτηση της γνώσης δεν προϋποθέτει την απόκτηση κάποιου πράγματος νέου, όπως υποστήριζαν οι σοφιστές, αλλά την ανάπτυξη μιας δύναμης που υπάρχει ἐκ φύσεως στον άνθρωπο, η οποία δεν ἔχει ενεργοποιηθεί λόγω της πλάνης των αισθήσεων.

Ο Πλάτωνας αισθητοποιεί τη σκέψη του μέσω μιας παρομοίωσης. Η ανάκληση της γνώσης ως μεταστροφή της ψυχῆς, παρομοιάζεται με τη στροφή του ματιού μαζί

με όλο το σώμα από το σκοτάδι προς το φως (οἶον εἰ ὄμμα ... τὰγαθόν). Ο φιλόσοφος χρησιμοποιεί τη λέξη φανός που σημαίνει φωτεινός, λαμπρός. Η λέξη σκοτώδης, που ακολουθεί, είναι αντίθετη. Η συνηθισμένη στον Πλάτωνα αντίθεση ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι λειτουργεί συμβολικά για την αντίθεση παιδείας - απαιδευσίας (έλλειψη παιδείας).

Η παιδεία, λοιπόν, για τον φιλόσοφο είναι η τέχνη με την οποία επιτυγχάνεται η περιαγωγή της ψυχής. Χαρακτηριστική είναι η χρήση του όρου περιαγωγή: μεταστροφή. Η λέξη έχει φιλοσοφική βαρύτητα, διότι δείχνει πως η γνώση και η παιδεία, καθώς στρέφεται στον κόσμο, οφείλει να έχει πάντα καθολικό χαρακτήρα και να μην εξαντλείται σε προσέγγιση από μία επιμέρους οπτική γωνία. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσεται και η χρήση του δεοντολογικού ρηματικού επιθέτου περιακτέον, το οποίο όμως δεν προτρέπει απλώς σε μια ευρύτερη θέαση, αλλά αποβλέπει σε μια μεταστροφή της ψυχής από τον κόσμο των αισθήσεων προς τον κόσμο των Ιδεών. Πρόκειται, όπως και στην περίπτωση της παιδείας, για μια στροφή όλης της ύπαρξης προς τον «ήλιο», προς το αγαθό -για μια επώδυνη πορεία. Ο Πλάτων θα ονομάσει την άνοδο της ψυχής προς το όντως ὄν, «μεταστροφή/επιστροφή της ψυχής από μια νυχτερινή μέρα στην αληθινή μέρα» -και αυτή είναι η «αληθινή φιλοσοφία». Ο Πλάτωνας πίστευε ότι τα μαθηματικά είναι το μάθημα που διευκολύνει την στροφή της ψυχής από το γίγνεσθαι στο εἶναι.

Για τον Πλάτωνα, λοιπόν, η δυνατότητα της γνώσης ενυπάρχει στον άνθρωπο, ο οποίος δε χρειάζεται την εμπειρία, τη διδασκαλία, για να την αποκτήσει, αλλά τη χρήση της νόησής του και τη σωστή καθοδήγηση (μαιευτική και διαλεκτική μέθοδος).

B.2. Ερμηνεύοντας την αλληγορία του σπηλαίου ο Σωκράτης διατυπώνει την αντίθεσή του προς την άποψη των σοφιστών περί παιδείας. Σύμφωνα με τους σοφιστές, η παιδεία συνίσταται στο να «γемίσει» κανείς την ψυχή, που πριν ήταν άδεια, με γνώση. Είναι δηλαδή η εμφύτευση νέων δυνάμεων στην ψυχή του ανθρώπου με στόχο την επιτυχία, τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια ζωή. Μάλιστα, προκειμένου να καταστήσει πιο γλαφυρή την περιγραφή της διαδικασίας αυτής ο Σωκράτης διατυπώνει μια παρομοίωση: το να γемίζουν οι σοφιστές την ψυχή με γνώση παρομοιάζεται με το να βάζει κανείς όραση σε μάτια τυφλών (σφείς έντιθέναί οἶον ... έντιθέντες).

Ο Πλάτωνας κάνει χρήση της μετοχής του ρήματος «ἐπαγγέλλομαι» θέλοντας να δείξει ότι οι σοφιστές υποβαθμίζουν τον υψηλό στόχο της παιδείας των πολιτών, καθώς ήταν επαγγελματίες δάσκαλοι έναντι αδρής αμοιβής σε αντίθεση με το Σωκράτη που δεν δίδασκε επ' αμοιβή, δεν ασκούσε τη διδασκαλία ως επάγγελμα. Χαρακτηριστική είναι η χρήση της πρόθεσης ἐν (ἐνούσης, έντιθέναί, έντιθέντες) που

τονίζει τον τρόπο με τον οποίο οι σοφιστές «βάζουν» τη γνώση μέσα στην ψυχή, σαν να επρόκειτο για κάτι κενό περιεχομένου που στόχος είναι να γεμίσει. Φαίνεται εδώ η προσπάθεια του Πλάτωνα να τονίσει την επιφανειακή προσέγγιση της παιδείας από τους σοφιστές. Αντίθετα ο φιλόσοφος δεν πιστεύει ότι ο άνθρωπος αποκτά τη γνώση ως πληροφορία που λαμβάνει χώρα έξωθεν, αλλά ότι την ανακαλύπτει και την παράγει μέσα του. Γι' αυτό και αυτήν την έντονα βιωματική γνωστική διαδικασία την ονομάζει συμβολικά *άναμνησιν*. Η πρόθεση *έν* (ένούσης, *ένουσαν*, *έντιθέντες*) τονίζει τον εσωτερικό και βιωματικό χαρακτήρα της γνώσης.

B.3. 1.α, 2γ, 3β, 4β, 5γ

B.4. α. φανόν – φάσμα

ανασχέσθαι – ανακωχή

περιακτέον – άξονας

τετραμένω - ανατροπή

έντιθέντες – παρακαταθήκη

άπόλλυσι – απώλεια

B.4. β. έπαγγελόμενοι: Ο Μωυσής οδήγησε τους Εβραίους στη γη της επαγγελίας.

έπιστήμης: Η φαρμακολογία είναι τομέας της επιστημονικής έρευνας

B.5.

- Ο Α. Δελμούζος σύμφωνα με το παράλληλο κείμενο υποστηρίζει πως η ψυχική καλλιέργεια και η ελευθερία δεν έρχονται έτοιμα από έξω, αλλά είναι ένας καρπός που ωριμάζει μέσα μας με προσωπικό αγώνα και προσπάθεια. Επομένως, ο σκοπός της παιδείας είναι να οδηγήσει στην ωρίμανση αυτού του καρπού. Σαφής στη θέση αυτή είναι η ομοιότητα με το πλατωνικό απόσπασμα, όπου ο φιλόσοφος υποστηρίζει πως η δυνατότητα του ανθρώπου να μαθαίνει και το όργανο της γνώσης ενυπάρχουν στον άνθρωπο, επομένως ο άνθρωπος δεν αποκτά τη γνώση ως πληροφορία έξωθεν, αλλά την παράγει και την ανακαλύπτει μόνος του.
- Ο Α. Δελμούζος επίσης, υποστηρίζει πως ο άνθρωπος μπορεί με προσπάθεια και δοκιμασία να λυτρωθεί από το βάρος της ύλης και να υψωθεί σκαλί – σκαλί προς την ελευθερία. Την ίδια θέση εκφράζει και ο φιλόσοφος υποστηρίζοντας πως η αληθινή παιδεία είναι αυτή που στοχεύει στην περιαγωγή – μεταστροφή της ψυχής από το γίγνεσθαι, τον αισθητό – υλικό κόσμο, προς το εἶναι, το νοητό κόσμο των ιδεών.

- Τέλος, ο Α. Δελμούζος υποστηρίζει πως για να φτάσει ο άνθρωπος στο ιδανικό του εγώ πρέπει να αξιοποιήσει τα διαλεκτά και γόνιμα στοιχεία που έχει μέσα του μέσω της παιδείας. Και ο Πλάτωνας υποστηρίζει πως η αρετή της φρόνησης είναι ένα εσωτερικό δεδομένο με θεϊκή φύση που δεν χάνει ποτέ τη δύναμή του και μέσω αυτής και των αισθήσεων και την αληθινή παιδεία επιτυγχάνεται η περιαγωγή – μεταστροφή της ψυχής, δηλαδή η στροφή όλης της ύπαρξης (σύν ὅλη τῆ ψυχῆ ... θεωμένη) προς την αλήθεια και το φως.

(Στην απάντησή σας θα αξιοποιήσετε δύο από τις τρεις ομοιότητες)

Γ.1. Αν όμως κάποιος με ρωτούσε ' Αλήθεια, και αν κάποιος αδικεί (/βλάπτει, ζημιώνει) την πόλη, ισχυρίζεσαι (/λες) ότι τάχα πρέπει αυτή (ή εμείς) να έχει (ή να έχουμε) ειρήνη ακόμα και με αυτόν; Θα το αρνιόμουν (/ όχι, δεν θα το ισχυριζόμουν – έλεγα) ' αλλά κυρίως (/ περισσότερο, καλύτερα) λέω ότι πολύ γρηγορότερα θα τιμωρούσαμε (/ θα εκδικούμαστε) αυτούς, αν δεν αρχίζαμε εμείς να αδικούμε (/αν δεν αδικούσαμε εμείς πρώτοι) κανέναν ' γιατί αυτοί δεν θα είχαν κανέναν σύμμαχο.

Γ.2. Προτεινόμενη – ενδεικτική απάντηση

- Στο παρελθόν (τό τε παλαιόν): Η πόλη σε περίοδο ειρήνης είχε πολλά έσοδα, τα οποία όμως καταξοδεύτηκαν στην περίοδο του πολέμου.
- Πρόσφατα – Τώρα (έν τῷ νῦν χρόνῳ): Λόγω του πολέμου τα δημόσια έσοδα μειώθηκαν, ενώ τα έξοδα για κάθε είδους ανάγκες αυξήθηκαν, με αποτέλεσμα να «εξανεμιστεί» και το λιγοστό αποθεματικό της πόλης. Αντιθέτως, μόλις έγινε ειρήνη, τα έσοδα αυξήθηκαν κατακόρυφα και η πόλη και οι πολίτες της απολαμβάνουν την οικονομική ευημερία.

Γ.3. α. ἐξέλειπες

εἰσήεις και εἰσήεισθα

κατεδαπανῶ

Γ.3. β. μάλα – μάλιστα

ταχέως / ταχύ / τάχα – τάχιστα

Γ.3. γ. τισί

αἱ πρόσοδοι

ὧ πολῖτα

φροντιστήριο
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

Γ.4. α.

ἡ εἰρήνην: β' ὀρος σύγκρισης με α' ὀρο το «πόλεμον» και συγκριτικό το «κερδαλεώτερον».

ταῦτα: Υποκείμενο του ρήματος «κριθείη» – αττική σύνταξη.

τῶν προσόδων: γενική διαιρετική στο «πολλάς», ετερόπτωτος ονοματικός προσδιορισμός.

ἄγειν: Υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «χρή», τελικό απαρέμφατο, αναγκαστική ετεροπροσωπία (Υποκ: τήν πόλιν ἢ ἡμᾶς)

Γ.4. β. ἀνενεχθέντα: Κατηγορηματική μετοχή του αντικειμένου που εξαρτάται από το ρήμα «εὐρήσεις».

Γ.4. γ. Δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική μερικής αγνοίας, που λειτουργεί ως Αντικείμενο στο «οὐκ οἶδα» (ρήμα αγνοίας).

Δευτερεύουσα ονοματική ειδική υποκειμενικής κρίσης, που λειτουργεί ως αντικείμενο του «λέγεις» (ρήμα λεκτικό).